

Sveriges
lantbruksuniversitet

Vad gör en bra park bra?

-och hur gör man den bättre?

Josefine Bäckström och Mia Falk

Kandidatarbete vid institutionen för stad och land VT 2008

EX0282 Kandidatarbete i landskapsarkitektur på landskapsarkitektprogrammet

© Josefine Bäckström och Mia Falk

Title in english: What makes a good park?

Handledare: Tomas Lagerström, institutionen för stad och land

Examinator: Kerstin Nordin, institutionen för stad och land

Online publication of this work: <http://epsilon.slu.se/>

förord

Det här är vårt kandidatarbete på 15 poäng på C - nivå i ämnet landskapsarkitektur. Arbetet är en sammanställning av faktorer för skapandet och upprätthållandet av en bra park. Dessa har sedan applicerat på en åtgärdsplan för en utvald park i Danderyds kommun.

Handledare har varit landskapsarkitekt Tomas Lagerström och intern examinator har varit landskapsarkitekt Kerstin Nordin.

Vi vill tacka Tomas Lagerström för hans handledning, all bra litteratur han försett oss med samt tips om kunniga förvaltare. Vi vill också tacka entreprenören, landskapsarkitekten och landskapsingenjören Örjan Ingmansson och blivande landskapsingenjören Joel Ingmansson, AB Ingmansons Markanläggningar, parkchefen Ingemar Carlsson, Uppsala kommun samt landskapsarkitekten Håkan Johnsson, Topia Landskapsarkitekter som har tagit sig tid att besvarat alla våra stora och små frågor.

Slutligen vill ge ett stort tack till stadsträdgårdsmästare Matz Hasselbom, verksamhetschef Pernilla Dufström och projektledare John Tapper på Danderyds kommun som hjälpt oss att hitta ett intressant ämne att forska om samt försett oss med material.

innehållsförteckning

INLEDNING	6	DISKUSSION	33
bakgrund.....	6	REFERENSER	34
problemställning.....	6	BILAGOR	36
syfte.....	6	A. inventeringsunderlag.....	37
mål.....	6	B. inventeringsunderlag för Samsöparken.....	44
metod.....	6		
avgränsningar.....	7		
målgrupp.....	7		
ordlista och definitioner.....	7		
1 PARKENS FUNKTIONER OCH KVALITETÉER	9		
1.1. rekreation och fritid.....	10		
1.2. kulturell identitet.....	11		
1.3. tillgänglighet och trygghet.....	12		
1.4. biologisk mångfald.....	13		
1.5. sammanfattning - parkens funktioner och kvalitétéer...14			
2 PARKENS YTOR OCH MATERIAL	15		
2.1. träd.....	16		
2.2. buskage.....	17		
2.3. gräsytor.....	17		
2.4. planteringar.....	18		
2.5. vattenanläggningar.....	18		
2.6. markutrustning.....	18		
2.7. markbeläggningstyper.....	19		
2.8. sammanfattning - parkens ytor och material.....	20		
3 SKÖTSEL OCH UNDERHÅLL	21		
3.1. skötselplaner.....	22		
3.2. nyanläggning och upprustning.....	23		
3.3. kunskapsnivå.....	23		
3.3. sammanfattning - skötsel och underhåll.....	24		
4 INVENTERA OCH ANALYSERA	25		
4.1. kommunen.....	26		
4.2. grannskapet.....	26		
4.3. parken.....	28		
4.4. åtgärdsplan.....	31		

inledning

bakgrund

Kandidatarbetet omfattar inventering, analys och syntes kring ämnet parker, samt en åtgärdsplan för en utvald park i Danderyds kommun. Arbetet utförs i samarbete med Danderyds kommun som varit med och tagit fram projektförslaget.

Kommunen planerar att rusta upp ett flertal parker. Kandidatarbetet ska fungera som underlag och ge inspiration vid upprustning och utveckling av andra park- och grönområden. För att lättare kunna stämna av vilka viktiga värden och funktioner som finns eller saknas har ett analys- och inventeringsunderlag tagits fram. Det ska fungera som en checklista där man bedömer parkens kvalitéer och brister. Arbetet ska även innehålla en tillämpning av inventeringsmallen som visar hur den utvalda parken skulle kunna förbättras.

problemställning

Vi vill med detta arbete belysa de faktorer och kvalitéer som vi anser definierar en *bra* park. För att komma fram till vilka dessa är har vi valt att arbeta med följande frågeställningar: Vad gör en bra park bra? Hur gör man den bättre? Vad är det som kostar i en park? Hur sköter man en park och ser till att den håller god kvalité? När är en park i behov av upprustning/förnyelse?

syfte

Syftet med vårt arbete är att ta fram ett analys- och inventeringsunderlag som ska ge inspiration och vägledning vid upprustning och utveckling av andra park- och grönområden inom Danderyds kommun.

mål

Vårt mål har varit att skapa ett underlag utifrån vilket man ska kunna analysera och utvärdera parker för att sedan kunna göra åtgärdsplaner för parker i Danderyds kommun.

metod

Litteraturstudierna avser inventeringsdelarna, del 1-3, om parkernas funktioner och kvalitéer, ytor och material, samt skötsel och underhåll. De ligger till grund för analys- och inventeringsunderlaget. Intervjuer har gjorts via möten med entreprenörer och beställare. Intervjuer som gjorts med landskapsarkitekter har diskuteras fram per e-post. Slutsatserna från intervjuerna behandlas framför allt i den tredje delen om skötsel och underhåll. Intervjuerna har samtidigt bidragit till intressanta frågeställningar som belysts och analyserats.

Den fjärde och avslutande delen behandlar vår analys och syntes. Den redovisas i form av en tillämpning av den analys- och inventeringsmall som tagits fram genom prövning i fält, där slutsatserna från analysmetoderna och litteraturstudien prövats och omvärderats för att kunna appliceras på olika parktyper.

Mia Falk har haft övergripande ansvar för den första delen om parkens kvalitéer och brukarvärden. Josefine Bäckström har huvudsakligen ansvarat för den tredje delen skötsel och underhåll. Den andra och fjärde delen har tagits fram gemensamt och ingen har haft ett direkt huvudansvar.

avgränsningar

Arbetet har genomförts med Danderyds kommun i åtanke och det är utifrån deras parker som materialet tagits fram. Den slutliga, fjärde delen om parkens möjlighet till förbättring presenteras som en åtgärdsplan specifik för Samsöparken i Danderyd.

målgrupp

Studien vänder sig till landskapsarkitektstudenter, handläggare och planerare som arbetar med dessa frågor samt till dem som har hand om den dagliga skötseln och utvecklingen av parkytorna i Danderyds kommun. Förhoppningen är att arbetet ska vara med och ligga till grund för det fortsatta arbetet med den nya grönsplanen, samt att bidra med idéer, inspiration och stöd vid upprustning och utveckling av parkområden.

ordlista och definitioner

Under arbetets gång har det dykt upp ett flertal ord som kan behöva en närmare förklaring. Här följer en lista över dessa. För vissa av begreppen har vi valt att använda oss av andras definitioner. Dessa följs av en källhänvisning.

Biotop: livsmiljö eller naturtyp som karaktäriseras av ett antal miljöfaktorer och är lämplig för vissa djur och växter.

Genrikedom: innebär att det finns en stor variation av gener och därmed egenskaper inom arten (Tallhage-Lönn, I.1994).

Gränsszon: övergång mellan olika vegetationstyper.

Hortikulturell: annat ord för trädgårdsläk.

inledning

Dressning: innebär att man sprider ut sand över en gräsyta för att jämna ut ytan eller för att tillföra grövre material till finkorniga jordar (Andrén, H. 2004).

Luftning: betyder att man gör hål i gräsyta med ett rundstål. Detta för att tillföra luft i marken, transportera ytvatten ner i marken eller för att se till att gödsel når rötterna (Andrén, H. 2004).

Mikroklimat: klimat inom ett begränsat område.

Spridningskorridor: är områden som fungerar som spridningsvägar för växter och djur (Tallhage-Lönn, I.1994).

Stadsdelspark: större parkområde, 5-50 ha (Stockholm stad, Gatu- och fastighetskontoret, 2002).

Kvarterspark: parkområde på 0,5-5ha (Stockholm stad, Gatu- och fastighetskontoret, 2002).

Fickpark: parkområde som är <0,5 ha (Stockholm stad, Gatu- och fastighetskontoret, 2002).

DEL 1

PARKENS FUNKTIONER OCH KVALITÉER

parkens funktioner och kvalitéer

Nyttopromenaden är en av de vanligaste utomhusaktiviteterna.

Om parken erbjuder något extra kan det vara en anledning till att förlänga utomhusvistelsen. Vattenkontakt kan vara en sådan upplevelse.

Vad gör en bra park bra? Ordet bra betyder olika saker för olika människor och även användningen av parker varierar mellan olika individer. Därmed blir definitionen av en bra park annorlunda beroende på vem man frågar. Vi har därför valt ut några olika aspekter utifrån vilka man kan värdera om parken är bra eller bristfällig.

1.1. rekreation och fritid

Parken kan klassas som en av de viktigaste offentliga mötesplatserna i staden. Det är en plats dit människor söker sig för att koppla av eller för att möta och se andra människor. Det är även en plats för barn att leka i, bekanta sig med naturen och en plats för fysisk rekreation såsom motion, bollsport, etcetera. Den tid man till vardags tillbringat utomhus är starkt begränsad, och följaktligen även vistelsen i parken. Den vanligaste aktiviteten utomhus nyttopromenaden. Trots att själva vistelsen i parken inte är huvudaktiviteten kan parken likväl ha betydelse för dem som promenerar genom den. Det kan vara ett etappmål att stanna till vid, eller som blickfång på vägen. Parkens utformning och utsmyckning kan förstärka upplevelsen av promenaden och därmed förlänga den. Skönhetsupplevelser är en av de aspekter som värderas högst som viktig egenskap för parken; inte bara för de som vistas i eller som går genom parken. Genom att betrakta den på håll, till exempel genom ett fönster, eller att bara veta att den finns där kan vara nog tillfredställande. Forskningsresultat visar att även kortvarig kontakt med grönska, också indirekt genom utblickar vid fönster, kan lindra människors stress och göra det bättre och snabbare än kontakt med andra miljöer (Berglund, U. 1996).

Olika grupper ställer olika krav på sin utemiljö. Äldre och barn tillhör de grupper som ofta vistas mer i sin direkta närmiljö och blir därför mer påverkade än andra grupper utav brister och kvalitéer (Berglund, U. 1996).

barn

Utemiljön är lockande för barn och bidrar till deras utveckling. I barns närmiljöer byggs värderingar upp som påverkar våra framtida möjligheter att känna oss hemma i olika miljöer och härigenom uppleva platser som vackra och behagliga (Berglund, U. 1996).

En bra utemiljö för barn är inspirerande och främjar deras fantasi, kreativitet och motorik. Yngre barn använder ofta fasta lekplatser dit de går tillsammans med föräldrar eller förskolepersonal. En god lekplats bör vara överblickbar, skild från trafik och ha säkra lekredskap så att barnet kan få möjlighet att leka fritt och utveckla självständighet (Nordström, M. 1994).

parkens funktioner och kvalitéer

Lite äldre barn behöver tåliga miljöer såsom bollplaner, öppen natur, kuperade landskap och vegetation som inbjuder till kurragegömmalekar eller trädklättring (Berggren-Bärring, A.M. Grahn, P. 1995).

ungdomar

Ungdomar behöver både *kulisser* och en *scen* i sin utemiljö. Kulisserna är rum som man drar sig undan till och tillåter sig själv att repetera och göra fel innan man möter sin publik. Scenen entrar man när man känner sig redo och vill få en reaktion. Kortfattat är ungdomars behov alltså att de ska få ha egna områden där de kan dra sig undan, men att de samtidigt har ett behov av att bli sedda och bekräftade (Lenninger, A. Olsson, T. 2006).

vuxna

En förvärvsarbetande vuxen vistas i genomsnitt en dryg timme per vecka i utemiljön och vill då ha kvalitéer som idrott och friluftsliv (Berglund, U. 1996). Vuxna vistas ofta i parker med sina yngre barn och har då ett behov av att kunna överblicka området. Parken bör även ha en fast lekplats som uppfattas som säker och är skild från omgivande trafik (Nordström, M. 1994).

äldre

Äldre människor kan ha svårt att röra sig längre sträckor och behöver vilsamma parkområden nära bostaden. Lugna omgivningar med blomsterprakt, fågeldammar och caféer är viktiga för att kunna tillgodose deras behov. Kulturella evenemang är intressanta, liksom natur och historia (Nordström, M. 1994).

1.2. kulturell identitet

parkens kulturella identitet

En park är ofta anlagd samtidigt som omgivande hus, den har en speciell placering och en speciell koppling till naturen runt omkring. Läget och historien tillsammans med gestaltningen av parken blir till en helhet som gör att platsen får en egen karaktär. Det är viktigt att gestaltningen utgår från platsens specifika förutsättningar. Parkens karaktäristiska drag är något som användaren lägger på minnet. Karaktären hjälper till att ge platsen en betydelse och en identitet (Tallhage-Lönn, I. 1994).

Det är viktigt att parken har en tydlig avgränsning mot andra rum, annars kan den lätt uppfattas som ett tomrum, en plats utan betydelse (Tallhage-Lönn, I. 1994).

En bra lekplats måste kännas trygg och den ska även vara överblickbar.

“Läget och historien tillsammans med gestaltningen av parken blir till en helhet som gör att platsen får en egen karaktär. Karaktären hjälper till att ge platsen en betydelse och en identitet.”

parkens funktioner och kvalitéer

Höjdskillnader kan begränsa den fysiskatillgängligheten.

Staket kan främja tryggheten men kan även göra ett område mindre tillgängligt.

människors kulturella identitet

Parken är i sin tur en del av människornas kulturella identitet. Parken kan ge känslan av att vara hemma, vilket kan skapa en känsla av tillhörighet till platsen. Denna tillhörighet är vad man kallar identitet. Förutsättningen för att känna tillhörighet är att det finns kontinuitet i platsen, att utseendet och att dess funktion är varaktig (Tallhage-Lönn, I. 1994). Därför får äldre parker en speciell betydelse eftersom de alltid funnits där och bara förändrats långsamt. Det gör det lättare att identifiera sig med platsen och kan på så sätt skapa en trygghets- och hemkänsla (Berglund, U. 1996).

1.3. tillgänglighet och trygghet

En parks tillgänglighet och trygghet kan ses utifrån olika perspektiv. Tillgängligheten kan delas in i tre olika delar, psykologisk-, social- och fysisk tillgänglighet.

psykologisk tillgänglighet

Psykologisk tillgänglighet handlar exempelvis om hur lätt är det att orientera sig i parken, om parken är inbjudande och om man känner att man har tillträde till parken (Berglund, U. 1996). Känslan av att känna att man har tillträde till parken handlar om vilken offentlig karaktär parken har. Är den bara för de som bor i närområdet eller har man tillåtelse att åka på utflykt hit? Om parken är under kommunal regi, och offentlig, innebär det att alla har tillträde till den. Själva utformningen och placeringen av parken kan trots detta signalera att den inte är till för alla. Vilket leder in på en andra aspekt; om den är tillgänglig rent socialt. (Stockholm stad, Gatu- och fastighetskontoret, 2002)

social tillgänglighet

Den sociala tillgängligheten kan höra samman med upplevelsen av trygghet och säkerhet. Folk som vistas i parken, främlingar eller människor man känner, är avgörande för den sociala tillgängligheten. Här kan det finnas en mental spärr för om man känner sig hemma i parken, om man har tillåtelse eller rätt anledning att vara här. Närvaro av ungdomsgång, missbrukare, lösa hundar, etcetera kan leda till att man inte vill vistas i parken. Andra anledningar kan vara att man inte känner sig tillräckligt trygg eller att man helt enkelt inte känner att man passar in i den grupp som vanligtvis vistas där (Stockholm stad, Gatu- och fastighetskontoret, 2002).

fysisk tillgänglighet

Den fysiska tillgängligheten beror delvis på individens förmåga att förflytta sig. Personer med funktionsnedsättning samt äldre människor med begränsad rörlighet har inte samma möjligheter att tillgodogöra sig parken. Det kan handla om att parken är svår att komma till, om den är nåbar. Närbarheten avgörs dels av

parkens funktioner och kvalitéer

möjligheten att hitta parken och dels av möjligheten att komma till den. Parkeringar, kommunikationer, gång- och cykelstråk kan vara avgörande för om en park är fysiskt tillgänglig. Bilvägar, järnvägar och industriområden kan vara barriärer för barn som gör att de inte kan besöka parken. Möjligheten att nå grönområdena är avgörande för hur många besökare parkerna får och hur attraktiva de blir (Stockholm stad, Gatu- och fastighetskontoret, 2002). De bostadsnära parkerna är de som utnyttjas mest (Nordström, M. 1994).

Parkens utformning, terräng, höjdskillnader och markmaterial, kan begränsa tillgängligheten och därav möjligheten att vistas i parken. Även ett begränsat utbud av sittplatser kan göra att man väljer bort vissa parker (Nordström, M. 1994).

Trygghet är en faktor som begränsar användandet av parker. Ängslan inför att vistas i en park kan minska om det finns alternativa vägval, en överblickbarhet och en jämn belysning. För att parken ska upplevas som säker bör man blanda olika aktiviteter så att det gynnar fler ålderskategorier att vara där. Det är då troligare att parken befolkas vid olika tidpunkter och därmed upplevs tryggare (Stockholm stad, Gatu- och fastighetskontoret, 2002).

Skötseln av parken är viktig ur ett tillgänglighetsperspektiv. En bra park har god skötsel, eftersom det gör parken mer tillgänglig både fysisk och mentalt (Stockholm stad, Gatu- och fastighetskontoret, 2002).

1.4. biologisk mångfald

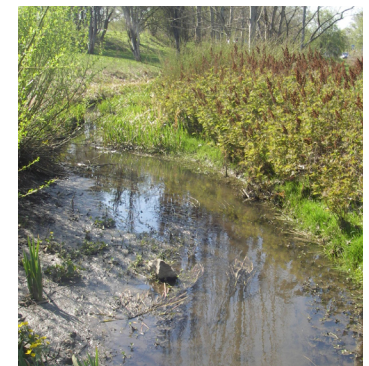
Biologisk mångfald handlar om art- och genrikedom samt en rikedom av biotoper. När städer växer finns risk att grönområden minskar i yta. En mer homogen miljö skapas med färre arter. Parker består av många gränzoner vilket ger en förutsättning för artrikedom. En stad med stora sammanhängande grönområden, som bildar ett grönt nätverk av spridningskorridorer, har större möjligheter att få ett varierat och rikt växt- och djurliv (Tallhage-Lönn, I. 1994). Exempel på spridningskorridorer kan vara strandkanter eller vatten, något som även kan vara ett uppskattat estetiskt inslag i parkmiljön.

Det biologiska intresset och människans sinne för estetik går inte alltid ihop. Sparandet av död ved och risbuskar som kan fungera som viktiga livsmiljöer för växt-, svamp- och djurarter kan göra att parken får ett stökigt intryck vilket kan skada estetikerna. Stora öppna gräsfält, som är utmärkta för picknick, kan utgöra en barriär för en del djur då de kan ha svårt att förflytta sig över ytan på grund av brist på skydd och/eller föda (Berggren, Å. 1994).

Genom parken och dess uppbyggnad får vi tillbaka så kallade ekotjänster. Växtligheten hjälper till att syresätta luften, filtrera luftföroreningar, utjämna temperaturskillnader och skapa ett bättre mikroklimat (Tallhage-Lönn, I. 1994).

“Avstånd minskar besökandet av parken. 50m promenad minskar användandet med 5% 100m promenad minskar användandet med 18% 500 m promenad minskar användandet med 56%.”

Tallhage-Lönn, I. (1994)

Vatten är en viktig biotop som ger förutsättningar för artrikedom.

parkens funktioner och kvalitéer

1.5. sammanfattning - parkens funktioner och kvalitéer

En bra park har många kvalitéer och nyttjas av många ålderskategorier. Mångfald och variation är viktigt att ta hänsyn till vid planering av parkmiljöer så att man tillgodoser så många användares behov som möjligt. Generellt eftersträvar man att parken ska ha så många värden som möjligt för att på så sätt tillgodose så många behov som möjligt.

- En bra park bör därmed:
- - ingå i ett sammanhang
- - tillgodose människans behov av fysisk rekreation.
- - ge natur- och skönhetsupplevelser.
- - vara en plats med både fast lekutrustning och naturlek.
- - ha rum för samvaro och rum där man kan vara för sig själv.
- - ta hänsyn till historien, de kulturella värdena och den omgivande naturen.
- - ha kontinuitet i både utseende och funktion.
- - ha sin egen identitet och unika egenskaper som gör att den skiljer sig från andra platser.
- - vara tillgänglig och gärna ligga i anslutning till ett gångstråk.
- - ha alternativa vägval, en överblickbarhet och en jämn belysning för att skapa trygghetskänsla.
- - ha en variation i växtligheten så att olika biotoper skapas.
- - synliggöra den biologiska mångfalden och kretsloppstänkandet och på så sätt skapa mer förståelse för kopplingen mellan människa och miljö.

Dessa värden och kvalitéer är exempel på viktiga förutsättningar för att folk ska nyttja ett parkområde. Men hur hänger de ihop med kostnader och skötsel? Hur ska en yta eller kvalité skötas?

DEL 2

PARKENS YTOR OCH MATERIAL

parkens ytor och material

"Ett träd är en vedartad växt som naturligt förgrenar sig i toppen av skotten. Träd har vanligtvis en huvudstam men kan beroende på växtplats och olika skötselangrepp ibland utveckla flera huvudstammar. Träd definieras som 2-25m höga."

Andrén, H. (2004)

Magnolia är exempel på ett vackert prydnadsträd.

Utan kontinuerlig skötsel minskar parkmark snabbt i kvalitet och värde. Skötseln är därför en mycket viktig del för helhetsintrycket av parken. Välbesökta parker har ofta ett större slitage och därmed också ett större skötsel- och underhållningsbehov än andra.

Det är viktigt att redan vid gestaltningen av parken ha en koppling till vidare skötsel. En ekologisk och flexibel gestaltning kan innebära mindre skötsel och bättre resurshushållning på sikt (Stockholm stad, Gatu- och fastighetskontoret, 2002).

Det är viktigt att planera in rätt sak på rätt plats och bestämma markmaterial efter vad de är tänkta att användas till (Andrén, H. 2004).

Andra faktorer som kan påverka skötseln och då framförallt kostnaden är:

- Storleken på skötselytan, där en större yta oftast blir billigare.
- Andelen naturmark, naturmark är billigare i drift.
- Entreprenadsområdets läge i staden, det är oftast dyrare i ytterområdena (Lövkvist, K. 1995).
- Mjuka ytor (växtmaterial) är dyrare än hårdytor (markbeläggning) (Ingmansson, Ö. 2008).

Nedan följer en kategorisering av parkers innehåll och en kortfattad beskrivning över hur de sköts.

2.1. träd

Träd är kanske en av de viktigaste beståndsdelarna i utemiljön. De har många funktioner såsom att ge skugga, rena luften och vara rumsbildande. Vid etablering är det viktigt att välja rätt träd för rätt plats och också rätt kvalitet. Faktorer att ta hänsyn till vid val av träd är utseende, upplevelse, miljöpåverkan och framtida förvaltningskostnader. Etableringen är viktig för trädets fortsatta utveckling. Om trädet är väletablerat minskar skötselkostnaderna längre fram (Andrén, H. 2004). Den skötsel som utförs på träd är beskärning och eventuell formklippning. Detta är anpassat efter art, utvecklingsnivå och trädets funktion (Persson, B. 1998).

Exempel på typer av träd:

parkträd/prydnadsträd Träd som främst har estetiska och ekologiska värden.

formklippna träd Träd som ges en bestämd form genom beskärning (Persson, B. 1998).

parkens ytor och material

2.2. buskage

Buskar kan om de placeras rätt skydda mot vind, insyn, buller och damm. De kan också ha ett upplevelsevärde såsom doft och utseende. Likt träden kräver buskar mer skötsel i etableringsstadiet. Innan de etablerat sig är det lätt för ogräs att konkurrera ut de nyplanterade buskarna. När buskarna växer till sig blir de mer konkurrenskraftiga och skötselbehovet minskar. Buskar är alltså dyrare i etableringsskedet, men blir billigare i det långa loppet eftersom skötseln minskar efter ett antal år (Andrén, H. 2004). Skötsel för buskage innefattar ogrärensning, luckring, gödsling, jordförbättring samt beskärning och eventuell formklippning. Detta utförs efter behov så att buskaget uppvisar en vårdad karaktär, bibehåller sin funktion och inte visar tecken på näringsbrist (Persson, B. 1998).

Exempel på typer av buskage:

prydnadsbuskage Ett prydnadsbuskage främsta uppgift är att vara ett vackert blickfång i parken men kan även vara en viktig biotop.

bruksbuskage Bruksbuskage kan fungera som rumsbildare och har stor betydelse för att skapa lå i parken. De har även ett prydnadsvärde och kan fungera som viktiga biotoper.

klippta häckar Klippta häckar har en stark gestaltungsform och står vanligtvis 1-2 rader i bredd.

rabattrosor Betecknar polyantha och storblommiga rosor som ska ge rik blomning.

klätterväxter Klätterväxter används vid till exempel plank eller som marktäckare (Persson, B. 1998).

2.3. gräsytor

Generellt kan man säga att det är tre faktorer som påverkar kostnaden för gräsytan:

- Gräsytan storlek.
- Putsningsbehovet.
- Klipningsfrekvensen.

Större gräsytor blir billigare att sköta eftersom man kan använda sig av större och mer effektiva maskiner. Om ytorna är sammanhängande minskar transportkostnaderna till följd av de små avstånden mellan gräsmattorna. Mindre ytor gör ofta att putsningsbehovet blir större. Putsning görs på ytor där gräsklipparen inte kommer åt, till exempel i närheten av träd eller stängsel (Henriksson, S.E. 1976). Skötsel av gräsmattor varierar utifrån typ och vilken karaktär man vill uppnå. Den innefattar klippning, putsning, luftning, dressning, reparation vid behov samt vår- och höststädning. Högvuxna gräsytor, såsom äng, klipps inte utan slås (Persson, B. 1998).

Exempel på typer av gräsytor:

prydnadsgräsmatta Prydnadsgräsmattan har ett prydnadsvärde och är inte tänkt att användas för exempelvis lek eller bollsport

bruksgräsmatta Bruksgräsmatta är en yta som ska tåla olika typer av aktiviteter såsom picknick och bollsport.

högvuxen gräsyta Högvuxen gräsyta betecknar restytan där man vill ha en liten resursinsats men samtidigt ett vårdat utseende.

äng Ytor som ger vacker gräs- och örtvegetation och är inte avsedda för vistelse. Ytorna är naturpräglade och ger upphov till biotoper (Persson, B. 1998).

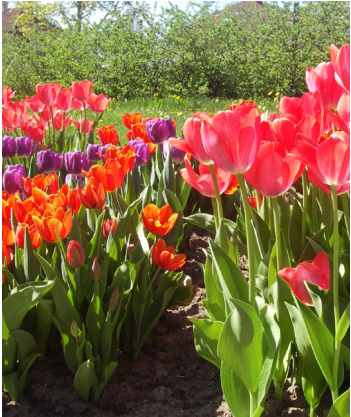
“En buske är en vedartad växt som saknar huvudstam och som bildar många skott eller flera huvudstammar direkt från marken. Buskar definieras som 0,1-5m höga.”

Andrén, H. (2004)

Ett bruksbuskage fungerar som rumsavgränsare men kan även ha ett prydnadsvärde.

parkens ytor och material

Lökplanteringar är relativt lättsköta och är ett uppskattat inslag under våren.

En väletablerad perennrabatt kräver inte lika mycket skötsel som en nyplanterad, då den är konkurrenskraftig.

2.4. planteringar

Planteringsytor med blommor kan skapa blickfång i parken. De ger en upplevelse både visuellt och genom doft (Andrén, H. 2004). Planteringsytor sköts genom jordförbättring, putsning och ogrärensning, luckring, gödsling, vattning, omplantering och eventuell uppbindning (Persson, B. 1998). Väletablerade perennrabatter har lägre skötselbehov än utplanteringsväxter. Växter i urnor fordrar mycket skötsel och är dyrast i drift (Andrén, H. 2004).

Exempel på typer av planteringar:

utplanteringsväxter Betecknar vår- och sommarblommor som planteras ut årligen och som ska ge blomsterprakt.

perenner Perenner är en beteckning för fleråriga örter samt gräs som har ett skönhets- och upplevelsevärde (Persson, B. 1998).

urnor Krukor, urnor och andra lösa/fasta arrangemang som placeras ut för att ge blomsterprakt med vår- och sommarblommor. Används på platser där det är svårt för växter att klara vintern eller där man vill ha ett extra blickfång (Andrén, H. 2004).

2.5. vatten

Konstgjorda vattenanläggningar är dyra att anlägga och sköta. Dock kan de vara ett alternativ till andra badplatser och ha ett prydnadsvärde (Stockholm stad, Gat- och fastighetskontoret, 2002). Vattenanläggningar ska rengöras och tillsyn sker kontinuerligt. Reparation och vattenbyte sker efter behov. Vattendrag slamrensas så att vattenflödet inte hindras (Persson, B. 1998).

Exempel på vatten i parkmiljö:

fontäner och dammar Betecknar vatten som är avsett till prydnad eller lek och som behandlas med kemikalier, exempelvis klor.

vattendrag Vattendrag innefattar bäckar, åar och diken. De utgör ofta viktiga biotoper för smådjur. Vattnet behandlas ej med kemikalier (Persson, B. 1998).

2.6. markutrustning

Markutrustning omfattar både fasta och lösa arrangemang. De är till för att berika möjligheterna att använda parken (Uppsala kommun, mark & fritid, 2004). Tillsyn sker kontinuerligt och reparation efter behov (Persson, B. 1998).

Exempel på typer av markutrustning:

lekredskap Lekredskap kan till exempel vara gungställningar, fjäderlekar, rutschbanor, bollmål och klätterställningar.

bänkar och bord Ska kunna användas både för den korta vilopausen och för den längre vilostunden. Placeras gärna vid exempelvis en vacker utsikt, en solig plats eller där det samlas mycket folk.

staket Används som avgränsning för att markera gränsen mellan privat och offentligt och för att öka säkerheten till exempel vid lekplatser.

skräpkorgar De ska placeras så att nedskräpningen av parken minskar. Förslagsvis vid sittplatser och välbesökta gångstråk (Stockholm stad, Gat- och fastighetskontoret, 2002).

parkens ytor och material

2.7. markbeläggningstyper

Generellt ska markytor hållas i ett skick som erbjuder god framkomlighet. De ska ge ett rent och prydligt intryck och hållas fria från löv under lövfällningsperioden (Andrén, H. 2004). Skötsel som utförs innefattar sopning, reparation, ogräsbekämpning, vår- och höststädning samt kontroll av avvattningsrännor (Persson, B. 1998).

Exempel på markbeläggningstyper:

asfaltytor Asfaltytor är intensivt nyttjade ytor där asfalt används som slitlager. De används på parkvägar, bollplaner, lektytor, parkeringsplatser, med mera.

platttytor Platttytor består av betong eller natursten. De används normalt i samband med sittplatser, lekplatser och dylikt.

grusytor Grusytor är vanligtvis uppbyggda med stenmjöl eller 0-18 mm grus som slitlager. De kan finnas på bollplaner, lektytor och parkvägar.

sandytor Sandytor med strid sand används som underlag för gungor och lekredskap, exempelvis klätterställningar. Baksand används i sandlådor och ska vara bakbar (Uppsala kommun, mark & fritid, 2004).

Grusvägar bör ses över och fyllas på med grus efter behov.

Ogräsbekämpning vid markstensytor utförs efter behov.

parkens ytor och material

sammanfattning - parkens ytor och material

Kontinuerlig skötsel är viktig för parkens kvalitet. Vid anläggning av ytor och växtlighet är det viktigt att tänka efter före. Ytor har olika skötselbehov och genom att planera för vem och till vad ytan är till för, kan man se till att den utnyttjas och fungerar optimalt.

- En bra park bör därmed:
- - innehålla växter som är anpassade för parkkaraktern. Exempelvis kan man plantera klotpil om man vill ha ett träd med ett stark form.
- - ha rätt växt på rätt plats och använda sig av rätt kvalitet vid etablering. Om trädet är väletablerat minskar skötselkostnaderna längre fram.
- - ta hänsyn till markytans funktion. Ytor som ej används bör inte vara skötselintensiva.
- - ta hänsyn till utseende, upplevelse, miljöpåverkan och framtida skötselkostnader vid val av växter och andra material.

Hur upprätthåller man en välfungerande yta? Vem/vilka sköter om ytorna och hur går det till?

DEL 3

SKÖTSEL OCH UNDERHÅLL

skötsel och underhåll

“Beställare, landskapsarkitekt, anläggare och förvaltare kan ha olika tankar om samma park.... “

Beställare

Landskapsarkitekt

De flesta parker förvaltas av kommuner. Inom många kommuner görs omorganiseringar bland annat för att spara pengar. Detta leder till att man konkurrensutsätter den egna utförarenheten för att på så sätt få ner priserna. Beställaren, kommunen, köper då upp skötsel från olika entreprenörer. Dessa entreprenadföretag kan vara kommunens bolagiserade anläggnings- och skötsel företag eller andra företag. Precis som i andra verksamheter så är det lägst anbud som gäller.

Genom att lämna över parkskötseln till entreprenören har man skapat en beställar-utförar-organisation där kommunen är beställaren och entreprenören är utföraren. Fördelen med den här organisationen är att den är billigare dock finns en risk att ekonomi prioriteras framför kvalitet. Om kommunen vill ha större kontroll över ytornas skötsel kan man välja att hantera den på egen hand. Kommunen bedriver då en egen-regi-organisation. Dessa kan bli kostsamma men man har bättre kontroll över vad som sker och över kvalitén.

Oavsett vilken organisationsform man bedriver är det viktigt att ha en plan för hur parken ska skötas och utvecklas. I grunden handlar det om att den som beställer skötseln och den som utför den har samma uppfattning om hur parken ska se ut och skötas. Ett sätt att styra parkens utveckling mot ett gemensamt mål är att upprätta skötselplaner. De beskriver när och hur parken ska skötas och ibland även vilket målen med parken är. Det finns olika typer av skötselplaner med mer eller mindre beskrivna mål och/eller funktioner.

3.1. skötselplaner

Arbetsinriktade skötselplaner beskriver skötselmoment och hur de ska utföras. De kan även innehålla tidpunkter för när arbetet ska vara utfört (Henriksson, S.E. 1993). Med den här typen av skötselplan är det svårt att få en helhetssyn, men man vet när och hur skötseln ska utföras.

I produktinriktade skötselplaner betraktas ytor som produkter. Skötselplanen innehåller mål och en beskrivning över hur produkten ska skötas. Utföraren bestämmer själv vilket arbete som krävs för att uppnå målen (Henriksson, S.E. 1993). Produktinriktade skötselplanerna kan leda till en långsiktighet och hållbarhet.

Funktionsinriktade skötselplaner baseras på användandet av ytorna. Skötselplanen styrs efter nyttjandegraden och anger inte hur eller när skötseln ska utföras vilket gör att entreprenören har större frihet. Det enda kravet är att ytan lever upp till de kriterier som beställaren satt upp (Henriksson, S.E. 1993). Funktionsinriktade skötselplaner gör det lättare att se parken som en helhet där funktioner och skötsel beror på användandet.

Objektinriktade skötselplaner gäller för ett speciellt geografiskt område. De beskriver parkens helhet och ibland anges även tid och arbetsmoment. Den här typen av skötselplan fungerar bäst för arbete med utvecklande skötsel då den tar stor hänsyn till just helheten (Henriksson, S.E. 1993).

Tidsinriktade skötselplaner anger olika moment i kalenderordning där varje moment är knutet till ett visst datum/vecka/månad. Den här typen används ofta när det är speciellt viktigt att åtgärderna blir utförda vid rätt tidpunkt. Tidsinriktade skötselplaner anger ofta arbetsmoment (Henriksson, S.E. 1993).

3.2. nyanläggning och upprustning

Då man tar fram en ny skötselplan är det viktigt att se till parkens förutsättningar. Om det råder dåliga förhållanden kan dessa inte alltid åtgärdas genom en ny skötsel utan måste nyanläggas eller upprustas. Upprustning är då det billigare alternativet. Oftast är det bäst att rusta upp hela parken samtidigt eftersom man får en tydligare helhetsbild av hur mycket parken kommer att kosta och hur den kan förvaltas på bästa sätt. Det kan innebära att processen blir dyr i början men att den sedan bli mindre kostsam på långsikt (Ingmansson, Ö. 2008).

3.3. kunskapsnivå

Kunskapsnivån hos dem som sköter parken varierar från utbildade till välutbildade och erfarna arbetare. Parkarbetarnas kunskaper är avgörande för kvalitén i parkerna. Begränsade kunskaper och brist på ambition gör att parker sköts på samma sätt vilket leder till att dem blir mer lika varandra. Ofta har man ett bevarande ideal istället för ett utvecklande och kreativt. Detta bidrar till att parkerna kan upplevas som statiska. Beställaren spelar här en viktig roll då han/hon utgör länken mellan entreprenören och parkens grundtanke. Genom att informera de som sköter parken om grundtanke, tilltänkt karaktär och kommande utveckling kan man skapa en bättre koppling mellan parkens grundidé och förvaltningen. På så vis skapa en högre kvalitét och en effektivare och eventuellt mindre kostsam skötsel.

Anläggare

Förvaltare

"...Det är viktigt att tala samma språk så att man kan jobba mot ett gemensamt mål."

DEL 4

INVENTERA OCH ANALYSERA

inventera och analysera

Bebyggelsen i området utgörs av praktfulla villor med väl tilltagna tomter.

Parken är belägen vid kusten och har utblickar mot vattnet.

Den information som belysts i del 1-3 har analyserats och bearbetats så att en analys- och inventeringsmall har kunnat tas fram (se bilaga A). Vi har i beskrivandet av parker använt oss av Peter Grahns parkkaraktärer då dessa ger en bra övergripande bild av parken och hur den uppfattas (Tallhage-Lönn, I. 1994). Genom kontinuerliga provningar i fält har underlaget anpassats så att det ska kunna användas på samtliga parker i Danderyds kommun. Underlaget kan sannolikt användas på parker i andra kommuner dock reserverar vi oss för att säga att det går att göra det då den empiriska studien enbart bygger på beprövade fall i Danderyds kommun. Analys- och inventeringsunderlaget ska ge vägledning och inspiration vid behov av upprustning eller förnyelse i parkmiljöer. Underlaget hjälper till att påvisa vad parken har för funktion, vilket skick den befinner sig i, dess status och dess behov av upprustning och omvårdnad. I inventeringsunderlagets första del behandlas parkens helhet och koppling till omgivning. Utifrån det kan man fastställa i vilket sammanhang parken befinner sig, vad som finns i dess närhet och vad som saknas. Denna del följs av en inventering som tar upp vilka brukarna är och vilken funktion parken har. Därefter analyseras parken i sin helhet: vad den har för karaktär, skötselbehov, rumsbildningar, mikroklimat, och så vidare. Efter att ha genomfört dessa analyssteg kan man få fram parkens styrkor och svagheter och viktiga åtgärder som måste utföras för att parken ska fylla en funktion och nyttjas.

Vi har i den här tillämplande, fjärde delen valt att analysera Samsöparken. Den utnyttjas i liten utsträckning, saknar karaktär och har få funktioner och kvalitéer. Vi anser att parken är en outnyttjad tillgång och att den med en förnyad karaktär kan bli en viktig resurs i grannskapet.

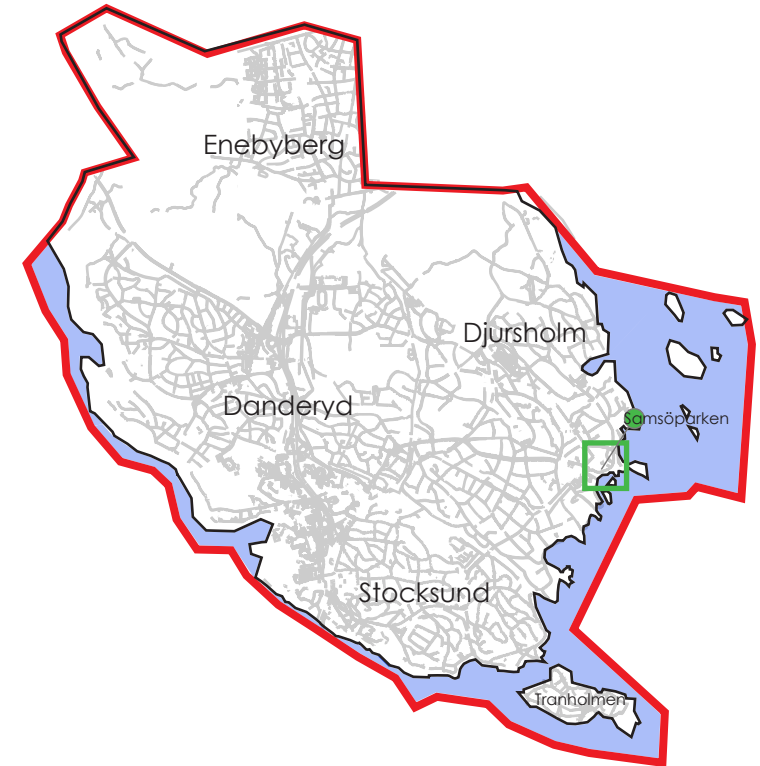
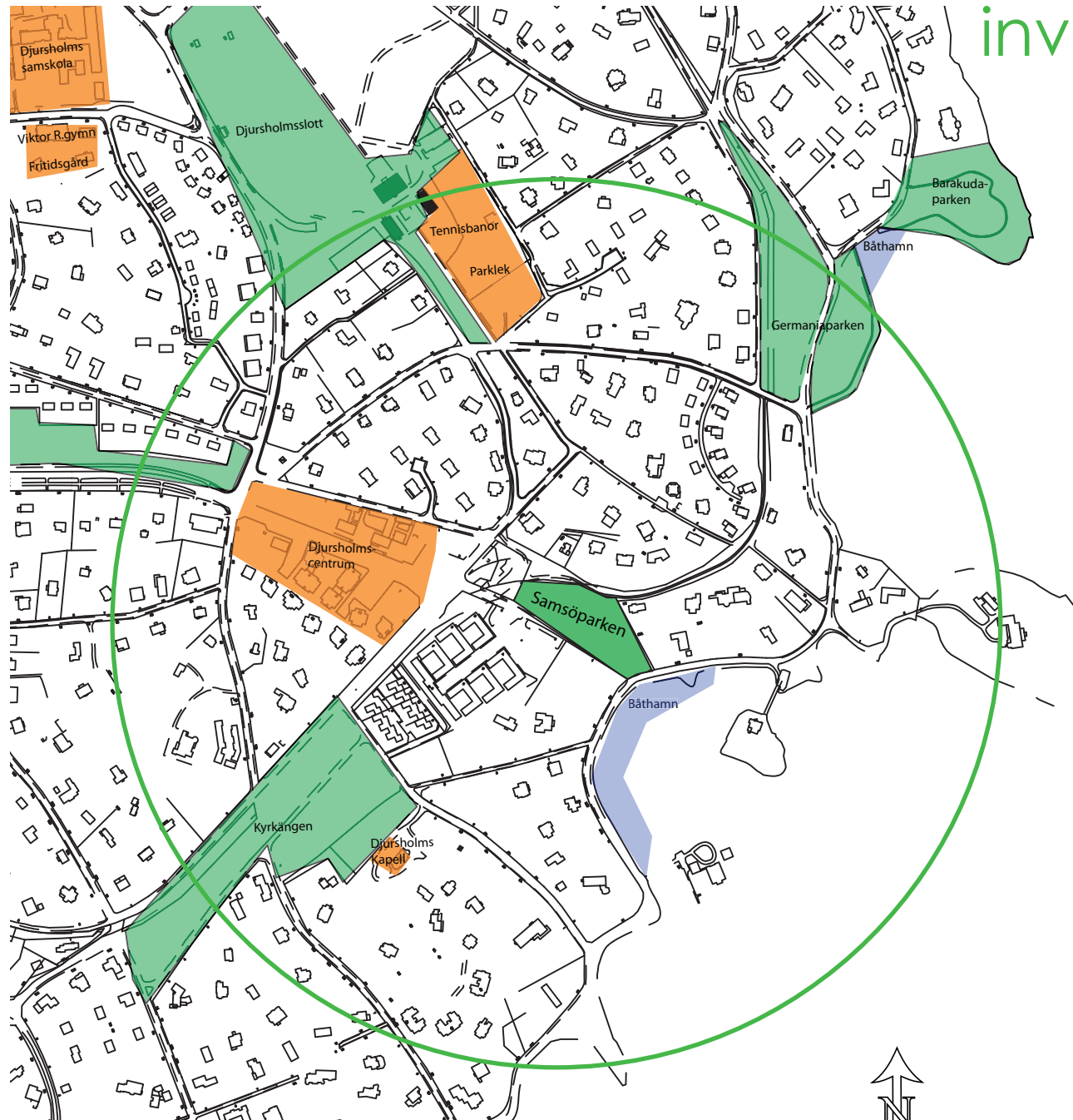
4.1. kommunen

Danderyd är en kustkommun. Platser och kvarter är utformade efter naturens förutsättningar vilket ger en grön och lummig miljö. Naturområdena har stor betydelse både för friluftslivet och för den biologiska mångfalden. Trädgårdsstadens principer och ideal präglar bebyggelsen.

4.2. grannskapet

Den utvalda parken, Samsöparken, ligger i kommunens ytterkant och har utsikt mot kustlinjen. Parken är anlagd i kvarter och omgivande bebyggelsen utgörs av praktfulla villor med väl tilltagna tomter. Tomternas storlek har gjort det möjligt att anpassa de stora byggnaderna till terrängen och ofta har den befintliga naturen sparats. Då många i kommunen har stora, parkliknande trädgårdar fyller parken en funktion som social mötesplats. Det är låg utflyttning i området och de som bor här är av varierande ålder. Det är därför viktigt att parken är flexibel och kan fylla olika åldersgruppers behov.

inventera och analysera

"Samsöparken ligger i Djursholm vid kusten. Inom en radie av 500 meter (se cirkel) från Samsöparkens mitt finns Djursholms centrum, ett kapell, tennisbanor och en parklek. Inom samma radie finns även andra stora grönområden. Dessa har en mer naturlig karaktär. Precis intill parken finns en båthamn."

inventera och analysera

Samsöparken innehåller många prydnadssträd bland annat ornäsbjörkar.

Parken upplevs som mycket öppen och saknar rumslighet.

Det finns tre andra parker inom grannskapet. Dessa har en naturlig karaktär medan Samsöparken ger ett mer anlagt intryck. Parken saknar en tydlig karaktär, dock har den ett visst kvalitéer, såsom blomsterprakt, som gör att den får ett visst prydnadsvärde.

Samsöparken gränsar till Djursholms torg, ett centrum med affärer, verksamheter, restauranger och caféer. Närheten till torget gör att det finns goda kommunikationsmöjligheter och parkeringsplatser. I anslutning till parken finns även ett vårdshus och skola. Många människor rör sig i området kring parken, men få väljer att vistas i den. Många bilister passerar på vägen.

4.2. parken

Parken utgör idag ett vackert blickfång för de som bor i dess närhet eller passerar förbi den. Det är mycket liv och rörelse kring parken men inte i den. Parken har ett bra läge och en stor potential till att utvecklas till en välbesökt park.

Det är svårt att avgöra vem/vilka parken vänder sig till. Efter att frekvent ha besökt parken har vi kunnat konstatera att det är få som använder den vilket sannolikt beror på ett flertal svagheter. Parken omges av gångstråk men det finns inget som leder in i parken, bortsett från en grusad bilväg som leder fram till en el-station. Parkens värden, perennrabatten och bänkarna, går därav inte heller att nå. Detta är sannolikt en av förklaringarna till att det är många som går förbi parken istället för att stanna upp och vistas i den. En annan anledning är att parken saknar funktioner och att de upplevelsevärden parken har idag, blomsterprakt och grön oas, inte är tillräckliga.

Eftersom parken inte utnyttjas i så stor utsträckning finns det inget direkt slitage. Den väl tilltagna perennrabatten har mycket ogräs och ger ett glest och ovårdat intryck. Parken har möjlighet till utblickar mot vattnet, men utnyttjar det inte. Parkbänkarna är riktade ut mot vägen och har ryggen vänd mot perennrabatten, vilket gör att man inte kan betrakta den.

Överblickbarheten är god i parken, men bidrar även till att den känns väldigt öppen. Den saknar rumsbildning och gör att man känner sig uttittad när man vistas i parken. Den rumslighet som bildas är kring den el-station som man försöker dölja genom ett prydnadsbuskage. Återigen riktas fokus mot el-stationen istället för bort från den.

Sammanfattningsvis kan man säga att parkens styrkor utgörs av dess närhet till vattnet och till Djursholms torg, två områden där det är mycket folk i rörelse. Parkens svagheter är att den saknar funktion och karaktär som gör att den värd att besöka samt att den inte är tillgänglig.

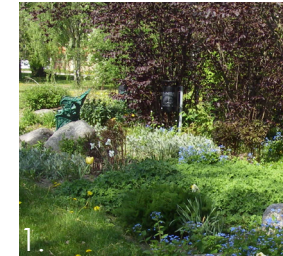
inventera och analysera

analys - parken i bilder

Parken har olika styrkor och svagheter. För att lättare kunna förstå parken har vi valt att presentera dess omgivning och dess olika delar i form av bilder.

Kartan ovan visar utblickar i Samsöparken. Siffrorna markerar var bilden är tagen och åt vilket håll blicken riktas (gapet anger fotoriktningen).

1. Perennianteringen är en kvalitet som bidrar till att ge parken ett prydnadsvärde.

2. El-stationen klassas som en svaghet då den förtar prydnads-karaktern.

3. Angränsande villatomt. Parken fyller en funktion som vacker utsikt för de närboende.

4. Utsikt mot vattnet är en kvalitet som ger parken stora potential att bli ett populärt besöksmål.

5. Djursholms Vårdshus är en verksamhet som lockar människor. Parken utgör ett vackert blickfång.

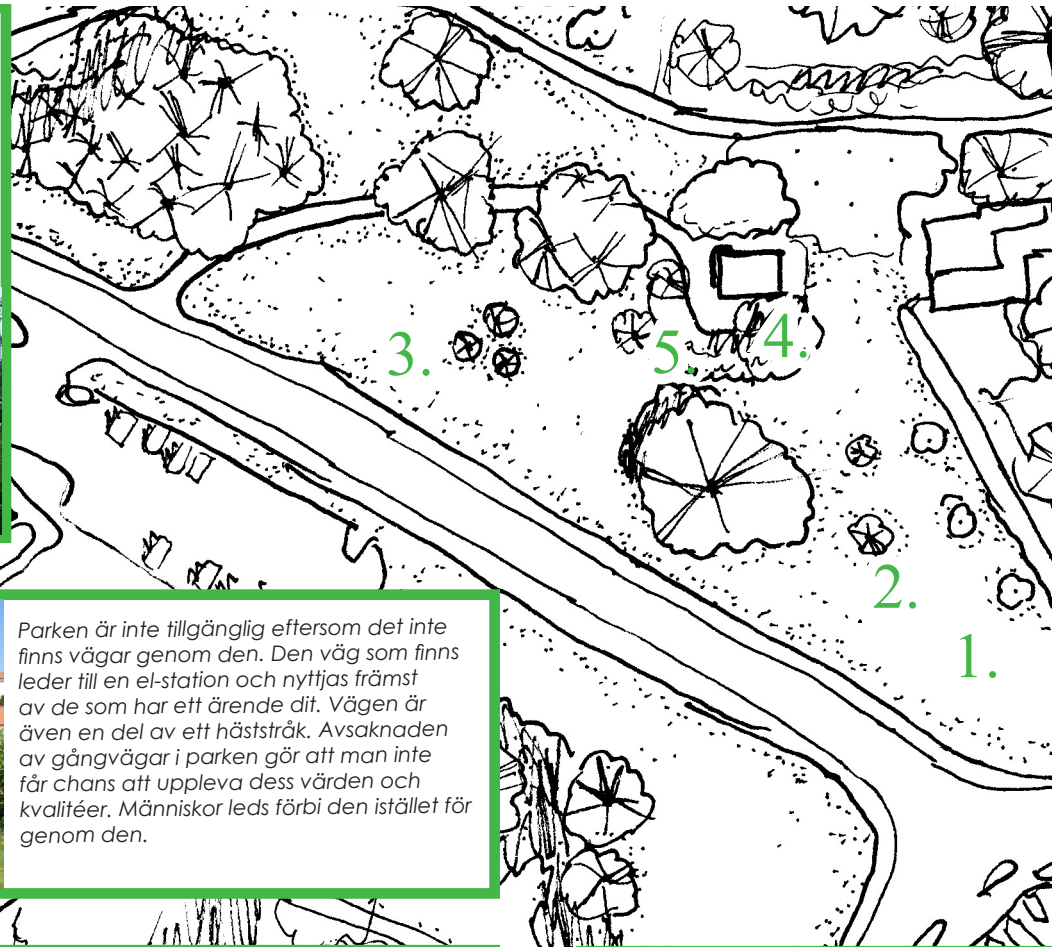

6. Markering som visar var häststråket går. Parkstråket är riktat till hästar och bilister, ej gående.

inventera och analysera

analys - motiv till åtgärdsplan

Parken saknar funktioner som gör att folk dras till den. Såsom lekplatser eller sport och fritidsytor. Parkens karaktär är svår att fastställa, då den saknar brukar och upplevelsevärden. Parken kan närmast liknas vid en prydnadspark, då den har perennplantering och prydnadsbuskage. Detta är dock inte tillräckligt för att ge parken identitet.

Perennplanteringen innehåller mycket ogräs vilket beror på att växterna står glesst och ger möjlighet för snabba etablerare att ta över rabatten. Eftersom rabatten innehåller många olika arter kommer växterna inte till sin rätt. Planteringen skulle gynnas av ett färre antal växtarter och en mindre yta. Perennrabattens placering är inte självklar, då den riktar blicken mot el-stationen, det som man vill dölja.

Parken är inte tillgänglig eftersom det inte finns vägar genom den. Den väg som finns leder till en el-station och nyttjas främst av de som har ett ärende dit. Vägen är även en del av ett häststråk. Avsaknaden av gångvägar i parken gör att man inte får chans att uppleva dess värden och kvalitéer. Människor leds förbi den istället för genom den.

Parken ligger intill en bilväg och saknar en tydlig avgränsning mot denna. I parken saknas mindre rum och man känner sig iakttagen vilket gör att man inte gärna vistas här. Parken skulle gynnas av att ha tydliga entréer som gör att man leds in i parken.

Bänkarna är placerade så att det inte går att nå via gångstråk. De är riktade ut mot bilvägen och inte mot parkens upplevelsevärden. Bänkarna står ostadigt på platsättning och är främst dekorativa och inte är speciellt bekväma.

4.3 åtgärdsplan

Efter att ha inventerat och sedan analyserat Samsöparken har vi kunnat konstatera att den inte är i behov av en ny skötselplan utan en åtgärdsplan. Det är inte hur parken sköts som är problemet, utan det är hur skötseln förhåller sig till användningen av ytorna. Ytor som inte tillgodoser brukarnas behov bör inte vara kostsamma. Med tanke på att många av ytorna i Samsöparken inte är tillgängliga och därmed inte används blir många av de nuvarande skötselmomenten onödigt kostsamma. Exempelvis: Varför skall man ogräsrrensa i en rabatt som ingen ser? Parken har som vi nämnt innan potential och därmed är det viktigt att genom åtgärder göra ingrepp så att parkens kvalitéer synliggörs och att parkens potential kan utnyttjas och utvecklas till fullo.

Vi har rangordnat parkens åtgärdsbehov, där punkt ett har högst prioritet. Åtgärderna därefter följer som ett naturligt flöde för att ta tillvara på det som redan finns i parken. Prioriteringen är gjord utifrån parkens utvecklings-, användnings- och funktionsbehov samt efter ingreppets storlek. Där störst behov och störst ingrepp kommer först.

1.

Problem: Parken saknar funktion och identitet. Parken har få besökare.

Åtgärd: Skapa en aktivitet, exempelvis en lekplats, eller en karaktär, såsom prydnadsparken. Alternativt kan man kombinera de båda och på så vis tillgodose fler ålderskategoriers behov. Det är även viktigt att upprätta en skötselplan för hur parken ska utvecklas i framtiden.

Att tänka på:

- genom att ge platsen karaktär ger man den betydelse och identitet.
- placera funktionen så att fokus tas bort från problemområden såsom el-station och bilväg. Rikta uppmärksamheten åt andra upplevelsevärden såsom vattnet.

2.

Problem: Saknar gångväg som leder in i parken.

Åtgärd: Anlägg en väg som löper genom parken.

Att tänka på:

- utforma vägen så att de gående får chans att uppleva och ta del av parkens värden och kvalitéer. Upplevelser kan förlänga nyttopromenaden.
- ta hänsyn till tillgängligheten vid val av markmaterial och vägens sträckning.

inventera och analysera

3.

Problem: Parken saknar rumslighet, entréer och ligger nära en bilväg.

Åtgärd: Plantera växtlighet så att mindre rum och avgränsning mot bilväg skapas. Skapa tydliga entréer med hjälp av växter.

Att tänka på:

- tydliga entréer ger ett välkomnande intryck och gör att man leds in i parken.
- det är viktigt att parken har en tydlig avgränsning mot andra rum, annars kan den lätt uppfattas som ett tomrum.

4.

Problem: Perennplanteringen ger ett ovårdat intryck.

Åtgärd: Ytan är för stor, gör rabatten mindre och sälla bland växterna.

Att tänka på:

- när perennrabatten är väletablerrad kräver den mindre skötsel. Mer intensiv skötsel i början kan därmed löna sig.
- plantera växter som trivs på platsen, rätt växter på rätt plats lönar sig i längden.

5.

Problem: Sittplatser är felplacerade och endast av prydnadskaraktär. Enda sättet att nå dem är genom perennplanteringen eller över gräsmattan.

Åtgärd: Placera bekväma bänkar så att de riktas mot platsens upplevelsevärden.

Att tänka på:

- människor vill att parken ska vara överblickbar, men vill samtidigt inte känna sig uttittade.
- om en plats inte är tillgänglig eller inbjudande så används den inte.

Att arbeta med kandidatuppsatsen har varit intressant och utvecklande, men inte utan svårigheter. Det positiva har varit samarbetet med Danderyds kommun och den kontakt vi fått med de vi intervjuat. Samarbetet med arkitekter, projektörer, anläggare och förvaltare har varit mycket givande och vi har fått klarhet i hur processen från idé till förvaltning går till. Det har dock varit svårt att få kontakt med folk som arbetar inom parkskötsel eftersom våren är en mycket intensiv period. Detta har medfört att vår tidsplan som vi utformade från början har fått modifieras och anpassats.

Vår ursprungliga programinriktning har tagit flera vändningar. Problematiken har legat i att begränsa arbetet till 5000 ord då ämnet är brett och intressant. Många bitar som vi från början tyckte var viktiga har i slutversionen fallit bort och ersatts av andra. Vi har till exempel endast redovisat resultatet från en parkinventering trots att vi besökt flera parker i Danderyd och utvärderat dem. Hade tiden räckt till och ordbegränsningen inte satt stopp hade vi gärnat utvecklat återgårdsplanen ytterligare och låtit den gå mer mot en ren gestaltning.

Inledningsvis såg vi arbetet som en form av kalkyl för hur mycket en park kostar i kronor. Det övergick sedan i ett arbete där kostnader, till förmån för upprätthållandet av kvalitéer, inte får lov att vara så viktiga. Man kan lätt fastna i vad olika ytor kostar (vilket även vi gjorde till en början), när det egentligen är parken som helhet, ett fungerande system som tillgodoser behov, som är det viktiga. En parkyta kostar, det går inte att komma ifrån. Men genom att utgå från ytors användning, placera rätt sak på rätt plats och utgå från brukarnas behov kan man få lägre kostnader. Att ha en kvalitativ skötsel av ytor lönar sig också i det långa loppet eftersom växter och utrustning får en längre livstid om de hanteras på rätt sätt.

För att skötseln ska fungera är det viktigt att kunna kommunicera. Olika yrkesgrupper sammanstrålar och ska jobba mot ett gemensamt mål. Men synen på slutprodukten kan variera dem emellan. Det är därför skötselplanen blir ett viktigt sätt att kommunicera. Men för att den ska kunna utformas på bästa sätt måste det finnas kunskap både hos beställaren och utföraren. Det är även viktigt att landskapsarkitekten ser parkens dynamik och har med i beräkningen att parken kommer förändras. Vi har även förstått att det tyvärr finns ett glapp mellan kopplingen till parkens ursprungsidé och förvaltningen. Många moment blir gjorda på ren rutin, utan att det finns en förståelse för eller koppling till varför man utför dem, något som kan skapa motivation och även mer oförståelse yrkesgrupper emellan. De entreprenörer vi talat med tycker att det är viktigt att variera skötseluppgifterna för att ge motivation. Vi tror även att en djupare förståelse för ursprungsidén skulle ge mer motivation och göra skötseln bättre. Vetskapen om vart parken är på väg, att ha en plan för parkens framtida utveckling, kan leda till en långsiktig och ekonomisk skötsel. Det gäller att planera rätt från början och att se till att alla strävar mot ett gemensamt mål; att skapa och upprätthålla en bra park.

Det här arbetet avslutar vår sjätte termin på landskapsarkitektprogrammet. Vi har fått en inblick i vad som händer med parken då den övergår från ritning till verklighet och vi har förstått de problem som kan uppstå under den processen. Det är med detta vi fortsätter utbildningen, med mer kunskap och förståelse, något som vi i vår framtida gestaltning kommer ha mycket nytta av.

referenser

böcker

Andrén, H. (red) (2004) *Utemiljö*. Grapne blankett & tryck, Bodonitryck, Stockholm

Bergregn, M. (2003) *Organisation och ledarskap: om organisationen och dess människor*. Andra upplagan, Bonniers

Berggren-Bärring, A.M. Grahn, P. (1995) *Grönstrukturens betydelse för användningen. En jämförande studie för hur människor i barnstugor, skolor, föreningar, vårdinstitutioner mfl organiserar och utnyttjar tre städers parkutbud*. Landskapsplaneringsrapport SLU-LP-Är-95/1.SE

Berggren, Å. Emanuelsson, U. Nordmalm, P. Sandberg, E. (1999) *Grönare städer. Biomångfald och grönstruktur*. Katarina tryck, Stockholm

Berglund, U. (1996) *Perspektiv på stadens natur- Om hur invånare och planerare ser på utemiljön i staden*. Högskoletryckeriet KTH, Stockholm

Berglund, U. Jergebym, U. (1998) *Stadsrum människorum- att planera för livet mellan husen*. Tryckeri AB, Västerås

Grahn, P. (1985) *Människans behov av parker, grönska och rekreation: om uppbyggnaden av en teori och modell att använda vid fysisk planering*. Institutionen för landskapsplanering, Alnarp

Henriksson, S.E. (1976) *Park i stad. Resultatredovisning-kostnader*. Rapport från Institutionen för ekonomi och statistik nr 88

Lenninger, A. Olsson, T. (2006) *Lek äger rum; planering för barn och ungdomar*. Formas, Stockholm

Lövkvist, K. (1995) *Vad kostar parken; å-priser i entreprenader av parkskötsel och statistik från SCB om parkverksamhet*. Movium, Alnarp

Nordström, M. (1994) *Vårt behov av grönska; några aktuella miljöpsykologiska forskningsresultat*. Byggeforskningsrådet 19994:14, Stockholm

Tallhage-Lönn, I. (red) (1994), *Stadens parker och natur*. Boverket rapport. Halls offset, Växjö

Tallhage Lönn, I. (red) (1999) *Gröna områden i planeringen*. Boverket rapport. Lenanders tryckeri, Kalmar

artiklar, häften och stenciler

Delshammar, T. (1997), *Skötsel med delat ansvar*. Grön Fakta, nr 8

Delshammar, T. Göransson, S., (2001), *På spaning efter nya förvaltningsformer*. Gröna Fakta, nr 8

Henriksson, S.E. (1993), *Upphandling kan göras på olika sätt*. artikel i tidningen utemiljö

Knutsson, H. (2003), *Effektiv parkverksamhet – inte bara en fråga om pengar*. Gröna Fakta, nr 3

Persson, B. (1998), *Skötselmanual 98*. Gröna Fakta, nr 8

Stockholm stad, Gatu- och fastighetskontoret (2002) *Stockholms Parkprogram. Handlingsprogram för utveckling och skötsel av Stockholms parker och natur*. Remissförslag, Jupiter Reklam, Stockholm

Uppsala kommun, Mark & Fritid, (2004), *Skötselbeskrivning*, utdelad av parkchef Ingemar Carlsson (2008-04-24)

intervjuer

Carlsson, I., 2008, parkchef, Uppsala kommun, Uppsala (2008-04-24)

Ingmansson, J. 2008, blivande landskapsingenjör, AB Ingmansons Markanläggningar, Stockholm (2008-05-09)

Ingmansson, Ö. 2008, landskapsarkitekt, landskapsingenjör, entreprenör, AB Ingmansons Markanläggningar, Stockholm (2008-05-09)

Johnsson. H., 2008, landskapsarkitekt, Topia Landskapsarkitekter, Stockholm, Mailkontakt (2008-05-06)

foton och illustrationer

Bäckström, J. Falk, M. 2008

kartor

Danderyds kommun, Tekniska kontoret, grundakarta i CAD samt GIS

bilagor

A. inventeringsunderlag

B. inventeringsunderlag, Samsöparken.

Datum:
Parkens namn:
Area:
Parktyp:

Parken i sitt sammanhang

Parkkontakt Anlagt i kvarter Anlagt i natur Anlagt vid kusten/vatten

Placering Ytterkant Centralt

Omgivande bebyggelse Villa Radhus Låghus 1-4 våningar Höghus >4 våningar

Mkt

Medel

Lite

Inget

Bostäder Industri Lager Affär Kontor Kyrka Skola Förskola Äldreboende

Mkt

Medel

Lite

Inget

Aktiviteter och service inom en radie av 500m. Lek Sport Torghandel Parkering Taxistation Uteservering

Kommentar:

Grönområden inom en radie av 500m Park Skog Öppen mark Tomter Annat grönområde

Kommentar:

Nåbarhet	Europaväg	Huvudfartsled	Kvartersgata	Återvändsgata	Tunnelbana	Roslagsbana	Industrier
Trafikintensitet		Buss	Bil		Roslagsbana	Tunnelbana	Cykelväg
Hög							Gångväg
Medel							
Låg							
Ingen							
Sammanfattande omdöme							

Brukare

Boendeomsättning	Stor	Medel	Liten			
Användare, dominerande (hela tiotal)	Barn	Yngre barn	Ungdomar	Vuxna 40-60 år	Äldre	
Mkt						
Medel						
Lite						
Inga						
Observation:						
Sammanfattande omdöme						

Funktion

Aktivitet Utflykt Bärplockning Idrott Löpning Lek Djuraktivitet Promenad Möte Social samvaro
Utförare
Säsong
Mkt
Medel
Lite
Inte

Aktivitet Undervisning Kulturstudier Odling Fiske Solande Picknick Grillande Bad Majbrasa
Utförare
Säsong
Mkt
Medel
Lite
Inte

Aktivitet Midsommarfirande Pulkaåkning Skridskoåkning Skidåkning Båtliv
Utförare
Säsong
Mkt
Medel
Lite
Inte

Säsonganvändning Året runt park Maj-okt, sommarsäsong Okt-dec, höstsäsong Dec-mar, vintersäsong April, vår

Sammanfattande omdöme

Parken som helhet

Parkkaraktär Naturlig Naturlik Trädgårdslig (hortikulturell) Anlagd

Variation i karaktär Stor Medel Liten

Utseende Förvuxet, dåligt utvecklat, åverkan, skräpigt

Parkkaraktär Vild natur, artrikedom, skogskänsla, lek, idrott, rofylldhet, prydnadsvärde, festparken, ingen uttalad karaktär

Rumsverkan/utblickar Öppet Slutet Siktlinjer Uttblickar

Mkt
Medel
Lite
Saknas

Rumsavgräsningar Dunge Ridå Buskage Bestånd Marknivåer Vägar Plank Hus

Mikroklimat Sol Skugga Blåst Kallras Lä

Mkt
Medel
Lite
Saknas

Skötselnivå Skötselintensivt Normal skötsel Ingen (kommunal) skötsel

Slitage Hög Medel Låg

Sammanfattande omdöme

Tillgänglighet, Framkomlighet, Säkerhet

Stråk Stig/väg Cykelväg Gångväg Spontan stig

Framkomlighet

Topografi

Markmaterial

Behov av förbättring:

Kommentar:

Orsak till bristfällig framkomlighet: höjder, hinder, markmaterial

Topografi: platt, flackt, sluttande, böljande, kuperad, mm

Orienterbarhet/överblickbarhet God Medelgod Dålig

Belysning God Mindre god Dålig Saknas

Trygghet Ej inhägnad (lekplats vid bilväg) Hundproblem Missbruk Mörkt Nära trafikled Saknar övergångsställen Ödligt

Sammanfattande omdöme

Biologisk mångfald

Artrikedom Hög Medel Låg

Koppling till andra grönområden Spridningskorridor Grön länk Del av promenadstråk Förlängning av naturen

Vegetation Undervegetation Högt gräs Buskskikt Trädsikt Bryn Vatten

Sammanfattande omdöme

Parkens ytor

Skyddsanordningar Finns Upprustningsbehov Anläggningsbehov	Staket	Plank	Stängsel	Hägnader	Livboj
Markbeläggning Vägar Grad av slitage: Upprustningsbehov:	Asfalt	Grus	Singel	Plattor	
Övrig Grad av slitage Upprustningsbehov	Gummiasfalt	Sand	Strid sand	Upptrampad stig	
Gräs	Prydnadsgräsmatta		Bruksgräsmatta		Äng
Nyttjandefrekvens Grad av slitage Förklaring till slitage Upprustningsbehov					
Buskar/häckar Funktion	Prydnadsbuskage		Bruksbuskage		Klippt häck
Grad av slitage Förklaring till slitage Kvalitet Upprustningsbehov					

Träd	Formklippt träd	Fruktträd	Park- och prydnadsträd		
Funktion					
Kvalitet					
Klimat					
Omdöme					
Andra planteringar	Rabattrosor	Perenner	Utplanteringsväxter	Klättrväxter	Växter i kruka
Funktion					
Klimat					
Kvalité					
Upprustningsbehov					
Vatten	Fontän	Bassäng	Strand	Bäck	
Funktion					
Nyttjandefrekvens					
Grad av slitage/kvalitet					
Åtgärd					
Utrustning	Möbler	Lekutrustning	Papperskorg	Staket	Trappor
Antal					
Nyttjandefrekvens					
Grad av slitage					
Kondition					
Åtgärd					
Sammanfattande omdöme					

Datum: 23/4, 3/5, 6/5,

Parkens namn: Samsöparken

Area: 0,9 ha

Parktyp: Stadsdelspark **Kvarterspark** Fickpark

Parken i sitt sammanhang

Parkkontakt **Anlagt i kvarter** Anlagt i natur Anlagt vid kusten/vattenPlacering **Ytterkant** Centralt

Omgivande bebyggelse Villa Radhus Låghus 1-4 våningar Höghus >4 våningar

Mkt

Medel

Lite

Inget

Bostäder Industri Lager Affär Kontor Kyrka Skola Förskola Äldreboende

Mkt

Medel

Lite

Inget

Aktiviteter och service inom en radie av 500m. Lek Sport Torghandel Parkering Taxistation Uteservering

Kommentar: Lek och sport finns i Slottsparken. Parkering, uteservering och torghandel finns i Djursholmstorg. Det finns även hotell.

Grönområden inom en radie av 500m Park Skog Öppen mark Tomter Annat grönområde

Kommentar: Parken angränsar till tomtmark som i sin tur angränsar till andra större grönområden.

Nåbarhet	Europaväg	Huvudfartsled	Kvartersgata	Återvändsgata	Tunnelbana	Roslagsbana	Industrier
Trafikintensitet	Buss	Bil		Roslagsbana	Tunnelbana	Cykelväg	Gångväg
Hög		X					X
Medel	X						
Låg						X	
Ingen			X	X			

Sammanfattande omdöme

Parken ligger mycket nära Djursholmscentrum. Den ligger nära vattnet och är omgiven av en villabebyggelse.

Brukare

Boendeomsättning Stor Medel **Liten**

Användare, dominerande (hela tiotal) Barn Yngre barn Ungdomar Vuxna 40-60 år Äldre

Mkt

Medel

Lite

Inga

Observation: Under vår observation var det inga som vistades i parken utan alla gick förbi. Vi har då bortsett ifrån att en barnfamilj som stannade till och satte sig i gräset eftersom vi endast tror det berodde på att vi själva satt i gräset just då. Under de andra observationerna var det inga som vistades i parken. Vi kan dock konstatera att de som rörde sig förbi parken var i alla olika åldrar, med betoning på äldre.

Sammanfattande omdöme

Parken har inga direkta användare, men har förutsättningar för att få användare i alla ålderskategorier.

Funktion

Aktivitet	Utflykt	Bärplockning	Idrott	Löpning	Lek	Djuraktivitet	Promenad	Möte	Social samvaro
Utförare									
Säsong									
Mkt									
Medel									
Lite			X			X		X	X
Inte	X	X		X	X		X		

Aktivitet	Undervisning	Kulturstudier	Odling	Fiske	Solande	Picknick	Grillande	Bad	Majbrasa
Utförare									
Säsong									
Mkt									
Medel									
Lite									
Inte	X	X	X	X	X	X	X	X	X

Aktivitet	Midsommarfirande	Pulkaåkning	Skridskoåkning	Skidåkning	Båtliv
Utförare					
Säsong					
Mkt					
Medel					
Lite					
Inte	X	X	X	X	X

Säsonganvändning Året runt park Maj-okt, sommarsäsong Okt-dec, höstsäsong Dec-mar, vintersäsong April, vår

Sammanfattande omdöme

Parken innehåller idag inga aktiviteter. Det finns bänkar utplacerade och därmed tillfälle för social samvaro, men det finns inga vägar som leder dit. Ett häststråk ansluter till parken och under observation passerade ryttare.

Parken som helhet

Parkkaraktär Naturlig Naturlik Trädgårdslik (hortikulturell) **Anlagd**

Variation i karaktär Stor Medel **Liten**

Utseende Förvuxet, dåligt utvecklat, åverkan, skräpigt

Parkkaraktär Vild natur, artrikedom, skogskänsla, lek, idrott, rofylldhet, **prydnadsvärde**, festparken, ingen uttalad karaktär

Rumsverkan/utblickar	Öppet	Slutet	Siktlinjer	Utblickar
Mkt	☒			
Medel				☒
Lite		☒		
Saknas			☒	

Rumsavgränsningar Dunge Ridå **Buskage** Bestånd Marknivåer Vägar Plank Hus

Mikroklimat	Sol	Skugga	Blåst	Kallras	Lä
Mkt	☒				
Medel		☒			
Lite			☒		☒
Saknas			☒		

Skötselnivå Skötselintensivt **Normal skötsel** Ingen (kommunal) skötsel

Slitage Hög Medel **Låg**

Sammanfattande omdöme

Parken har en prydnadsplantering, men den ger inget välvdädat intryck. Parken har möjlighet till utblickar men utnyttjar inte det. Den upplevs som mycket öppen, saknar rumslighet. Uppvuxna träd ger parken skugga, men den består till största del av öppen gräsyta.

Tillgänglighet, Framkomlighet, Säkerhet

Stråk	Stig/väg	Cykelväg	Gångväg	Spontan stig
Framkomlighet	God			
Topografi	Plan			
Markmaterial	Grus			
Behov av förbättring:	Nej.			

Kommentar: Behov av kompletterande gångstråk.

Orsak till bristfällig framkomlighet: höjder, hinder, markmaterial
Topografi: platt, flackt, sluttande, böljande, kuperad, mm

Orienterbarhet/överblickbarhet God Medelgod Dålig

Belysning God Mindre god Dålig Saknas

Trygghet Ej inhägnad (lekplats vid bilväg) Hundproblem Missbruk Mörkt Nära trafikled Saknar övergångsställen Ödsligt

Sammanfattande omdöme

Parken har ingen gångväg som går igenom den, bara en grusväg som leder fram till en elstation. Därmed är parkbänkarna inte speciellt tillgängliga, de är även placerade på natursten som inte har en jämn yta. Parken är liten och överblickbar och därmed lätt att orientera sig i. Ytorna i parken ligger på platt mark, men runtomkring sluttar det.

Biologisk mångfald

Artrikedom Hög Medel Låg

Koppling till andra grönområden Spridningskorridor Grön länk Del av promenadstråk Förlängning av naturen

Vegetation Undervegetation Högt gräs Buskskikt Trädsikt Bryn Vatten

Sammanfattande omdöme

Ingen uttalad biologisk mångfald. Det finns äldre träd i parken. Parken hänger samman med tomter som i sin tur gränsar till både vatten och andra mer naturliga parkområden vilket kan skapa spridningskorridorer för djur och växter.

Parkens ytor

Skyddsanordningar Finns Upprustningsbehov Anläggningsbehov	Staket	Plank	Stängsel	Hägnader	Livboj
Markbeläggning Vägar Grad av slitage: Upprustningsbehov:	Asfalt	Grus X Låg.	Singel	Plattor	
Övrig Grad av slitage Upprustningsbehov	Gummiasfalt	Sand	Strid sand	Upptrampad stig	
Gräs Nyttjandefrekvens Grad av slitage Förklaring till slitage Upprustningsbehov	Prydnadsgräsmatta		Bruksgräsmatta Låg Låg Nej	Äng	
Buskar/häckar Funktion Grad av slitage Förklaring till slitage Kvalitet Upprustningsbehov	Prydnadsbuskage <i>Ge blomsterprakt/doft.</i>		Bruksbuskage <i>Dölja elstation. Rumsavgränsare i sluttning. Låg</i>		Klippt häck
	<i>Dålig kondition. Tas bort/ förengningsbeskåras</i>		<i>Medel Fyller ej sin funktion i att dölja elstation. För glest planterade.</i>		

Träd	Formklippt träd	Fruktträd	Park- och prydnadsträd
Funktion			<i>Ger skugga, parkens tak. Prydnadsvärde.</i>
Kvalitet			<i>God, men många träd i västra delen av parken är äldre.</i>
Klimat			
Omdöme			<i>Uppvuxna träd ger parken karaktär, men man bör tänka på återplantering.</i>

Andra planteringar	Rabattrosor	Perenner	Utplanteringsväxter	Klättrväxter	Växter i kruka
Funktion		<i>Blickfång.</i>			
Klimat					
Kvalité		<i>Konkurreras ut av ogräs.</i>			
Upprustningsbehov		<i>Bör se över artantal och problem med ogräs.</i>			

Vatten	Fontän	Bassäng	Strand	Bäck
Funktion				
Nyttjandefrekvens				
Grad av slitage/kvalitet				
Åtgärd				

Utrustning	Möbler	Lekutrustning	Papperskorg	Staket	Trappor
Antal	2		4		
Nyttjandefrekvens	<i>Låg</i>		<i>Medel</i>		
Grad av slitage	<i>Låg</i>		<i>Låg</i>		
Kondition	<i>God</i>		<i>God</i>		
Åtgärd	<i>Fundera över placering, samt sort av bänkar, idag endast prydnadsvärde.</i>		<i>Ologisk placering.</i>		

Sammanfattande omdöme

Parken saknar nödvändiga vägar för att ta sig igenom parken. Placering av papperskorgar ologisk, de är spridda över parken. Bänkar felplacerade, riktas så man blickar ut mot vägen. Det finns endast prydnadsbänkar i parken, obekväma att sitta på. Mycket uppvuxna träd, finns risk att parken tappas mycket när de måste tas ned. Perennplanteringen är väl tilltagen och det finns mycket ogräs. Olika sorters marktäckare konkurrerar ut varandra. Buskaget i kombination med perennplanteringen gör elstationen mer framträdande istället för att dölja den. Vid platsättningen kring bänkarna finns en avloppsbrunn infälld, ger ett ogenomtänkt intryck.